

נתבאר כאן כי כל מהותו של הכלל-ישראל הוא הקשר העצמי שלו עם הבורא אשר אי אפשר לאדם מישראל להנתק מהקשר הזה. ישנו קירוב וישנו ריחוק אבל גם בתוך הריחוק אפשר לקבוע מועד של יחס אל הבורא — מועד של ריחוק, ודי גם במועד של ריחוק לפטור אותנו מאמירת תחנון. קשר זה היא שמחתו התמציתית של הכלל-ישראל, אשר גם בימי אבל על חורבן הבית רק ממעטים בשמחה אבל לא מבטלים השמחה כליל.

מעתה נעמוד על הא דסנהדרין ס"ד ע"א דאמר רב יהודה אמר רב שגוי' היתה חולה וקבלה עלי' שאם תעמוד מחלי' תעבוד לכל ע"ז שבעולם, וכשהגיע לפעור אמרה תחזור לחלי' ולא תעבוד ע"ז מאוסה זו — לא כן ישראל דכתיב הנמצדים לבעל פעור, כצמיד פתיל, ואתם הדבקים בה' אלקיכם כשתי תמרות הנדבקים זו בזו. במתניתא תנא הנצמדים לבעל פעור כצמיד על יד אשה — שבקל מורידים אותו — ואתם הדבקים בה' א' דבוקים ממש, עיי"ש.

לכאורה זוהי מחלוקת רחוקה מאד מן הקצה אל הקצה, אך נראה לומר כי מר אמר חדא ומר אמר חדא ולא פליגי. [הוא אחד ההבדלים בין שמעתתא ואגדתא דבשמעתתא מחלוקת היא מחלוקת עם נ"מ לדינא בין שני המ"ד. לא כן באגדתא אשר בה כמה פעמים "מר כי אתרי' ומר כי אתרי'" ואין מחלוקת. ומצינו כמה פעמים שהרמב"ם מביא שתי דעות מנוגדות באגדתא, והנו"כ שואלים עליו, כגון בהא דאין בין עוה"ז לימות המשיח אלא שעבוד מלכויות בלבד בשבת ס"ג ע"א].

בעולם העשי' נראה באמת שהכלל-ישראל נצמד לבעל פעור "כצמיד פתיל", ואילו דבקותו בהבורא כדבקות מן החוץ, כשתי תמרות. אך ממבט פנימי נראה כי כל הלהיטות אחרי הבעל פעור אינה אלא כצמיד על יד אשה אשר בקל מסירים אותו

מהיד. ובפנימיות הדבקות בהבורא היא דבקות עצמית שאי אפשר לבטלה בשום אופן. והדברים נראים לעין, כי בני אדם השקועים בטומאה ועוונות פתאום משליכים אחרי גיוס את כל העבר שלהם ומתדבקים בתורה ומצוות ממש מ"צמיד פתיל" נעשה צמיד קל, ומדבקות מקרית וחיצונית בבורא נתגלה דבקות עצמית, שהאדם התהפך מחצוני לפנימי.

ומציאותו של הכלל-ישראל היא — "קודש לה", ראשית תבואתו, שאין שום נברא בשום עולם קרוב לבורא ית' כהכלל-ישראל, וממילא גם ההנהגה של הבורא עם ישראל היא הנהגת אב עם בנו אשר על זה אמר מרע"ה אשריכם ישראל מי כמוך עם נושע בה', כמו אב המדריך את בנו בכל מיני אופנים ואינו מרפה ממנו לעולם עד שיביאהו לדרך הישרה.

הסבא מסלובודקה אמר: "בא לטהר מסייעין אותו, בא לטמא פותחין לו" — וכי זוהי הנהגתו של האב הרחמן ית' שנותן להבא לטמא ללכת לאיבוד ח"ו?! לא כי גם זוהי הנהגת רחמיו ית', שהבא לטמא נותנים לו להכשל בעבירה חמורה וגסה, ובהכירו חומר וגסות החטא הוא תופס את עצמו לאן הוא הגיע ומתחרט וחוזר בתשובה, וזוהי דרך רחמיו ית' להחזיר את הבא לטמא בתשובה שאין כאן דרך אחרת.

הוא הוא ענין חורבן הבית, שעד שלא נחרב הבית היו במצב של "מקרב לבם אבד חשבון", הסתכלו בפנימיותם וראו עצמם "היכל ה' המה" ולא ראו עד כמה נטמאו — עד החורבן. כשנחרב הבית בעוונות בהכרח הכירו את הריחוק הנורא ביניהם לבין הבורא. ריחוק נורא, אבל כאשר מכירים את הריחוק יכולים לקבוע עליו מועד של ריחוק, כי כאשר מכירים את הריחוק יש כבר יחס וקשר וקירבה אל הבורא עולם, ונקודת אמת שעלי' אפשר לבנות שוב בית המקדש!

זוהי עבודתנו בימים האלה, לעמוד על האמת של הריחוק שלנו, ולצאת מהמצב של איבוד חשבון הוא מצב של שקר בלי שום אור. נתבונן באמיתת מצבנו, ונראה כי רחוקים אנחנו, ובזה נזכה לנקודה של קירוב!

מאמר שני:

הקדמה לסוגיית קירוב וריחוק

ליל ש"ק שופטים

הקדמה קצרה לסוגיית העומדת להתברר בע"ה בימי הרצון הבעל"ט:

שומעי השיחות הצעירים מתחלקים לשני מחנות: המחנה האחד טוען שהדברים

פשוטים ולא נשמע בהם כל חידוש, והמחנה השני אומר כי הדברים עמוקים מדי ואינם מבינים אותם.

אולי זהו ענינים של דברי תורה, שמצד אחד הם פשוטים כל כך שקשה למצוא בהם חידוש, ומאידך יש בהם עומק רב שקשה לרדת לסוף דעתם, הרי שלמה המלך אמר "אמרתי אחכמה והיא רחוקה ממני", וממש כאשר כבר חשב שהגיע לעומק הדברים, ראה שהם רחוקים ממנו.

דבר אחד ברור: דברי תורה אינם מה שקוראים היום "השקפות". [אגב, "השקפה" היא מושג שצמח בתרבות גרמני, ששם נולד המונח "השקפת עולם", היינו שהאדם יוצר לעצמו השקפה איך להביט על תופעות העולם השונות]. רבים היו רוצים לשמוע בישיבה דברי השקפה, היינו בירורים על בעיות שונות, וראיות על אמיתת אמונתנו. זה הי' קל להגיד — כי ישנן די ראיות על אמונתנו! ו-קל לשמוע.

אבל דברי תורה תכונה אחרת להן. הן כמו פלטפורמה המתרוממת, וכל העומדים עלי' מתרוממים איתה. וזהו בשמעתתא ובאגדה, בהלכה ובמוסר — לכולן ישנה סגולה זו שהן מרוממים את האדם, שהוא יגדל במהותו, בהתנהגותו והילך רוחו, ולכן — ענין מיוחד לדברי תורה, ואינן כה פשוטים כדברי השקפה וגם אין לצפות מהם שילכו על פי אותו מהלך כדברי השקפה.

מהו מהלכם של דברי תורה?

דוד המלך אמר: "קרוב אתה ה' וכל מצוותיך אמת", מקשר הדברים נראה כי דוד המלך עמד על קרבת הקב"ה אליו דווקא ע"י המצוות, ומה שייך, לכאורה, להגיד על מצוות שהן "אמת"? על גזרת מלך לא שייך להגיד שהיא "אמת", אלא כך רצה! ואם עוד על משפט ומדות טובות שייך לומר שהם אמת, אבל על שבת, ותפילין, כשרות ושעטנו — מה שייך שם "אמת"?

אבל דוד המלך ע"ה הרגיש בכל מצוה שעשה שהיא מדליקה ניצוץ של אמת בלבו. ואין לך מצוה שאין בכוחה לשתול באדם איזו נקודה של אמת. ומתוך נקודות האמת שהמצוות שחלו בו ראה דוד המע"ה קרבת הקב"ה אליו. לולי נקודת אמת בתוך הלב אין לאדם שום מדידה והבנה במדת הקירבה של הקב"ה אליו!

וזוהי סגולתן של דברי תורה, שלכולם יש כח להדליק בקרב האדם נקודה אחת של אמת, כל עוד שלא הרגישו זאת — לא הגיעו עדיין להכנת דברי תורה. הן כל דבר תורה מברר איזו סוגיא [וגם באגדתא ישנן סוגיות. שאלו פעם את אדמו"ר זי"ע למה הוא מרכה כל כך בהגדת שיחות, והשיב: באגדתא יש יותר סוגיות מאשר בשמעתתא, וממילא יש הכרח להגיד יותר שיחות...].

מעין זה ביררנו במאמר "מועדים של ריחוק" (סי' א') שיש קירבה ויש ריחוק, וישנה דרגה שלישית והיא: איבוד חשבון, אדם ש"מקרב לכו אבד חשבון על נפשו" אינו משער כלל מה מצבו: הוא רואה א"ע קרוב מאד, ובאמת הוא מרוחק לגמרי. וכשהוא נוכח להכיר כל עצמת הריחוק שלו, אמנם מצטער הוא צער רב על הריחוק, אבל כבר יצא ממצב של "איבוד חשבון", וכבר נדלק ניצוץ של אמת בלבו. על נקודת אמת זאת שנתגלה עם החורבן כבר אפשר לקבוע מועד – מועד של ריחוק, אבל כיון שזכו לקנה-מדה של ריחוק אחרי שהיו במצב של איבוד חשבון, יש בזה כבר נקודה של קירבה ג"כ.

הוא ענין נקודת האמת שבלב: ברגע שאדם מרגיש אמת בלב אז הוא מתחיל להבין דבר תורה.

וזהו פשר הדברים, שאחד טוען שהדברים פשוטים מדי, ושני אומר שהם עמוקים מדי ונלאה הוא להבין. הצד השווה שבשניהם הוא שעוד לא הגיעו לכך שימצאו בדבר-תורה נקודה אחת שמאירה בלבם ומגלה להם נקודה של אמת פנימית, כי רק מתוך נקודה זו יכולים להבחין הפשטות וגם העומק שבדבר-תורה.

הן לדברי תורה יש מהלך הרבה יותר עמוק מאשר לדברי השקפה. בדבר תורה ישנה סגולה שהוא נוגע ללבו של האדם ושותל בקרבו גרגיר של אמת.

ולמבינים ייאמר, כי בזה טמון כלל גדול של תורה **הרמב"ם** כידוע עוסק הרבה בריחוק הגשמיות מהקב"ה וכתב במו"נ שלכך מתרגם אונקלוס "וירד ה' על הר סיני" – "ואיתגלי", כדי להרחיק מהתורה ענינים של הגשמה. **המהר"ל** בתפארת פל"ג הולך בדרך אחרת, הוא מניח יסוד, כי הקב"ה העמיד באמצע ובמרכז העולם את האדם, והכל נמדד במדידתו של האדם. וגם תוה"ק מעמידה במרכז את האדם, כשהקב"ה נתן עשרת הדברות בנבואה לכלל ישראל אמנם מצדו ית' אין כאן "ירידה" כי הוא ית' נמצא בכל מקום בשוה, אבל לכלל ישראל הי' כאן ענין שהקב"ה "ירד" אליו, ואין כאן שום הגשמה אלא הדברים נאמרו בתורה על צד הכלל-ישראל שלגביו "ירד" ה' על הר סיני. זהו ענין קריאת שמות ע"י אדה"ר, שמה"ש לא ידעו לקרא שמות, ואדה"ר הכיר שרש כל נברא, באיזה אותיות הוא נברא וכך קרא שמותיהם, וכך נקבעו שמותיהם, כי הכל מתיחס אל האדם, ולפי היחס של האדם אל הדברים נקבעו השמות שלהם.

כאשר הוא כך, הכל תלוי בזה שהאדם בעצמותו יתיחס אל הדברים ויעמוד על נקודת האמת שביחס שלו אליהם, ומשם יבין ויכיר אותם. כך הוא בדברי תורה ג"כ.

סוגיא רחבה היא: יש קירוב ויש ריחוק, והכל מתנועע בין קירוב לריחוק, ואיפה אנו עומדים – יתברר רק כשנקודת האמת נדלקת בלבנו.

מאמר שלישי:

הקב"ה רחוק וקרוב

ש"ק שופטים

אנו פותחים העינים ורואים נוף, אנו שומעים מדברים, רעש מכוניות. אנו טועמים טעמים שונים. מילדות אנו רגילים בעולם גשמי שאנו מבחינים בו בכל חושינו. קשה לנו מאד לתאר לעצמנו שישנה מציאות שאי אפשר להבחין בה בחושים: רוחניות. אבל זהו העיקר השלישי של הי"ג עיקרים שהבורא עולם אינו גוף ולא ישיגוהו משיגי הגוף.

וביסוה"ת פ"א ה"ח: "הרי מפורש בתורה ובנביאים שאין הקב"ה גוף וגוי" שנא' כי ה' אלקיכם הוא אלקים בשמים ממעל ועל הארץ מתחת, והגוף לא יהי בשתי מקומות, ונא' כי לא ראיתם כל תמונה ונא' ואל מי תדמיוני ואשׁוה. ואלו הי' גוף הי' דומה לשאר גופים. — אם כן מהו זה שכתב בתורה ותחת רגליו, כתובות באצבע אלקים, יד ה', עיני ה', אזני ה', וכיוצא בדברים האלו — הכל לפי דעתם של בני אדם הוא שאינן מכירין אלא הגופות ודברה תורה בלשון בני אדם. הכל כנויים הם וכו"ו עיי"ש.

הרמב"ם מחמיר מאד בזה, ובפ"ג מתשובה ה"ז הוא מונה בין חמשה הנקראים מינים האומר שיש שם רבון אחד, אבל שהוא גוף ובעל תמונה, ועיי"ש בראב"ד שכתב: אע"פ שעיקר האמונה כן הוא, המאמין היותו גוף מצד תפיסתו לשונות הפסוקים והמדברות כפשטן אין ראוי לקרותו מין עיי"ש בכ"מ. וכנראה הרמב"ם סובר אחד שוגג ואחד מזיד בחילול ה', וכשהוא מגשם את הבורא אין חלול ה' גדול מזה.

אולם, אנחנו רחוקים מהשגת רוחניות מרוב היותנו רגילים בתפיסה גשמית, ולכן קשה לנו להשיג שהבו"ע הוא רוחניות. כל החלק הראשון של המו"נ מקדיש הרמב"ם לביאור לשונות התנ"ך שמשמעותם הפשוטה היא הגשמה, ומבאר הרמב"ם משמעותם הרוחנית.

בזמן שהי' יצרא דע"ז עוד קיים הי' זה נסיון גדול בשביל הכלל-ישראל שלא להגשים את הבורא. לכן הדבור השני של עשרת הדברות כולו מדבר על עשיית פסל ותבנית. ומרע"ה מזהיר: "ונשמרתם מאד לנפשותיכם, כי לא ראיתם כל תמונה ביום דבר ה' אליכם בחורב מתוך האש — פן תשחיתון ועשיתם לכם פסל תמונת כל סמל, תבנית זכר או נקבה — תבנית כל בהמה אשר בארץ, תבנית כל צפור כנף אשר תעוף בשמים כו' ופן תשא עיניך השמימה וראית את השמש ואת הירח ואת הכוכבים כל צבא השמים ונדחת והשתחווית להם ועבדתם כו"ו" (ואתחנן ד, טו"ט).

נסיון כזה הי' מעמד ה"ס עצמו, שממנו היו יכולים להגיע לנסיון של עשיית ע"ז, וזאת דווקא אחרי שלא ראו כל תמונה בנבואתם בעת עשרת הדברות!

ובשירת האזינו מתרה מרע"ה: "יזבחו לשדים לא אלוך, אלהים לא ידעום, חדשים מקרוב באו לא שערום אבותיכם" — מהקרוב שלהם יבאו אלילים, היינו מהסביבה שלהם, ותהי' אופנה לעבוד להם, כמנהג כל אופנה הבאה "מקרוב" ובני אדם מרגישים עצמם מוכרחים לעשות כמותה כי ירגישו שאם לא יעשו כמוה לא ייחשבו עוד "מודרניים"...

כל זה בהיות יצרא דע"ז בתקפו, אבל גם כשביטלו יצרא דע"ז לא נתבטל אלא אותו לבוש של היצר לעבוד פסל או אליל, אבל היצר לובש בכל דור לבוש חדש כמבואר במכתב מאליהו ח"א, ומבואר שם כי הלבוש של היצרא דע"ז של היום הוא החומרנות, שכל הדור שקוע בנהירה מטורפת אחרי גשמיות, אשר על כן האזהרות הנ"ל בתוקפן גם היום בעניני הפרזה בגשמיות, וגם כן "חדשים מקרוב באו כי צור ילדך תשי ותשכח אל מחוללך", שישקעו כל כך בגשמיות עד שנשכחה לגמרי מציאותה של רוחניות, וישכחו את הבורא כי הרוחניות תחזיר לעומת הפרזה בגשמיות.

* * *

קרבנות לגשמיות מזה, והריחוק שלנו מרוחניות מאידך — חז"ל מראים לנו את הפרדוקס שבדבר. איתא בירושלמי ברכות פ"ט ה"א (דף סב:): "חזרו ושאלו [המינים] אותו מה אהן דכתיב מי גוי גדול אשר אלקים קרובים אליו? אמר להן כה' אלקינו בכל קראינו אליהם אין כתיב אלא בכל קראינו אליו. אמרו לו תלמידיו לאלו דחית בקנה, לנו מה אתה משיב? אמר להן קרוב בכל מיני קריבות, דאמר ר' פנחס בשם ר"י בר סימון ע"ז נראית קרובה ואינה אלא רחוקה. מה טעמא — ישאוהו על הכתף יסבלוהו וגו' סוף דבר אלוהו עמו בבית והוא צועק עד שימות ולא ישמע ולא יושיע מצרתו. אבל הקב"ה נראה רחוק ואין קרוב ממנו, דאמר לוי מהארץ ועד לרקיע מהלך ה' מאות שנה ומרקיע לרקיע מהלך ה' מאות שנה ועביו של רקיע ה' מאות שנה וכן לכל רקיע ורקיע. ואמר ר' ברכי' ור' חלבו בשם ר' אבא סמוקה אף טלפי החיות מהלך ה' מאות שנה וחמש עשרה מנין ישרה. ראה כמה הוא גבוה מעולמו, ואדם נכנס לביהכ"נ ועומד אחורי העמוד ומתפלל בלחשיה והקב"ה מאזין את תפלתו שנא' וחנה היא מדברת על לבה רק שפתיה נעות וקולה לא ישמע והאזין הקב"ה את תפלתה, וכן כל בריותיו שנא' תפלה לעני כי יעטף — כאדם המשיח באוון חבירו והוא שומע, וכי יש לך אלוך קרוב מזה שהוא קרוב לבריותיו כפה לאוון?"

הרי ע"ז קרובה ורחוקה. קרובה — שהיא צורה מוחשית גשמית, ורחוקה מהאדם כי לפנימיותו אינה מוסיפה כלום. ומה שהי' בדורות קדומים זוהי בדורנו הנהירה

סודות ברבנו קדושי - כתיב 'ואגה'

כפי 1525

⓪

לגשמיות, שהיא קרובה אלינו מאד בהיותנו שקועים בגשמיות, אבל כל הרכוש וכל הלוקסוס וכל התענוגים אינם בונים כלל את עולמנו הפנימי, הרי ע"ז קרובה ורחוקה.

על הקב"ה אמרו שהוא "קרוב בכל מיני קירבה", אבל מאידך הוא רחוק: וצריך להבין כיצד מתארים חז"ל את ריחוק הבורא מאתנו באלפי שנים, הלא הוא נמצא אתנו, "מלוא כל הארץ כבודו"? ביאור מאמר זה הוא, שחז"ל תיארו כאן את המרחק של רוחניות הבורא מעולמנו הגשמי, ומרחק זה הוא רב מאד. [כשחז"ל מתכוונים לספר על כמות מופרות, הם נוקטים במספר ארבע מאות, כגון במדרש איכה שבירושלים היו ד' מאות בתי מדרש, ובכל אחד למדו ד' מאות ילדים, כשנוקטים במספר חמש מאות, כוונתם לתאר כמות שהיא למעלה מכל מושג]. וכיון שישנם שבעה רקיעים, וכל אחד הוא עולם רוחני אדיר, והקב"ה הוא למעלה מכולם, הרי אין סוף לריחוק רוחניות הקב"ה ממושגנו הגשמי. [בענין שבעה רקיעים ביאר הר"ח חגיגה יב: "כולן קבלה הן הלמ"מ וקראי אסמכתא בעלמא הן ואינן מדרשות שאינם דברים הנאמרים. מהדעת כלל, אלא דברי קבלה הן", וכן איתא באוצר הגאונים — פירושים חגיגה יג: וכן עיי"ש בשם רב האי גאון על מספר חמש מאות].

אמנם, ריחוק הקב"ה מתפיסתנו הגשמית הוא רב מאד, עד שכמעט מן הנמנע שנוכל לצייר לעצמנו מציאות רוחנית שלא ישיגוהו משיגי הגוף. עד שהתוה"ק כדי לסבר את האוזן מה שהיא יכולה לשמוע הוצרכה לדבר במשלים, וכפי שהרמב"ם כתב בריש יסוה"ת המובא לעיל: עין ה', אזני ה', אצבע אלקים, יד ה' וכו'.

כיון שאנחנו שקועים בגשמיות, גם המחשבה שלנו הוגה בהבחנות גשמיות. ואפילו בהגותה בעינינו רוחניים היא נוטה לתפוס אותם במונחים גשמיים, וכל זה מרוב היותה קשורה בגוף וחומר. זהו הקושי הגדול בתפלה, שקשה כל כך לאדם להתרומם לרוחניות טהורה.

ומוכרחים אנחנו לתאר לעצמנו את הריחוק האדיר הזה בינינו לבין רוחניות הקב"ה, בכדי שלא ניגש אליו ית' בהגשמה, לתארו ית' בצורה גופנית ח"ו. אולם, אחרי שנעמוד על המרחק האדיר בין עולמנו הגשמי ובין הקב"ה, נדע כי דווקא מפני זה הוא כל כך קרוב אלינו, "מפה לאוזן" ממש. "אלקים קרובים" בלשון רבים, שהוא ית' קרוב בכל מיני קירבה, שומע תפלה ובונה עולמנו הפנימי.

עד כמה האדם מתקשה להתקרב לרוחניות הבורא ית' מתבאר במאחז"ל: "כי ה' הוא האלוקים — רבנן אמרי: יתרו נתן ממש בע"ז שנא' עתה ידעתי כי גדול ה' מכל האלקים, נעמן הודה במקצת ממנה שנא' הנה נא ידעתי כי אין אלקים בארץ כי אם בישראל. רחב שמתהו בשמים ובארץ שנא' כי ה' אלקים הוא האלקים בשמים ממעל